

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут права

4896 Методичні вказівки
з організації самостійної роботи з
дисципліни «**ПОДАТКОВЕ ПРАВО**» для
студентів освітнього рівня «бакалавр»
спеціальності 081 – «Право»
денної та заочної форми навчання

Суми
Сумський державний університет
2021

Методичні вказівки з організації самостійної роботи з дисципліни
«Податкове право» / укладачі: М. В. Старинський, А. В. Стеблянко. – Суми :
Сумський державний університет, 2021. – 38 с.

Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово-економічної
безпеки Навчально-наукового інституту права

ВСТУП

Умовою формування України як незалежної та демократичної держави є створення ефективного та налагодженого механізму регулювання фінансово економічних відносин. Для виконання завдань і функцій суверенної держави Україна потребує значних сум фінансових ресурсів, основним джерелом яких в умовах ринкової економіки є податки. Система оподаткування є одним із найважливіших важелів державного регулювання ринкової економіки, а самі податки безпосередньо торкаються матеріальних інтересів усіх без виключення категорій юридичних і фізичних осіб.

Саме така актуальність системи оподаткування та величезна кількість нормативно-правових актів, що її регулюють, сформували думку багатьох вчених про необхідність викладання податкового права як самостійної навчальної дисципліни.

Метою вивчення цієї дисципліни є формування у студентів комплексної системи знань у сфері правового регулювання податкових відносин, вміння використовувати свої знання для різноманітних ситуацій та знаходження рішень, що відповідатимуть вимогам чинного законодавства. Водночас, урахувавши складність податкового права як навчальної дисципліни та динаміку законодавства в цій сфері, варто виходити з того, що головне в її вивченні полягає в пізнанні наукових закономірностей цієї галузі права, у придбанні навичок самостійного та творчого аналізу чинних нормативно правових актів, а також вибору правильних й ефективних рішень для їх реалізації.

По закінченні вивчення цієї дисципліни студенти повинні набути таких спеціальних компетентностей (СК):

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК14. Здатність до консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних і конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного й системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру й значення.

Методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів

Одне із основних завдань навчального процесу у вищій школі – навчити студентів самостійно працювати та поповнювати свої знання. Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особи фахівця, здібного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності, тому виникає об'єктивна необхідність у посиленні ролі самостійної роботи студентів, яка надасть можливість сформувати в останнього здібності до саморозвитку, творчого застосування одержаних знань, способах адаптації до професійної діяльності на сучасному етапі.

Самостійна робота студентів – це специфічний вид навчання, головною метою якого є розвиток самостійності суб'єкта, що вчиться, формування його вмінь, знань і навичок. Організація й забезпечення необхідних умов для здійснення самостійної роботи студентів зі спеціальних дисциплін є необхідним елементом підготовки майбутнього фахівця.

Самостійна робота може здійснюватися як опосередковано за допомогою використання методичних вказівок, так і безпосередньо під контролем викладача шляхом проведення консультацій, бесід.

Самостійна робота студентів має пізнавальну, самоосвітню, прогностичну, коригувальну та виховну функції. Так, пізнавальна функція визначається засвоєнням студентом систематизованих знань із дисципліни. Самоосвітня функція забезпечує формування вмінь і навичок студентів, самостійного їхнього відновлення та творчого застосування. Прогностична функція зумовлює набуття студентами вміння вчасно передбачати й оцінювати як можливий результат, так і саме виконання завдання. Коригувальна функція зумовлює вміння вчасно коректувати свою діяльність. Виховна функція – формування самостійності студента як риси характеру.

Перш ніж виконувати завдання, студентові необхідно опрацювати теоретичний матеріал лекцій, а також додатково ознайомитися з питаннями, винесеними на самостійне опрацювання. Окрім цього, рекомендується звернути увагу на нормативно-правові акти, що стосуються відповідної теми. Саме поглиблена теоретична підготовка є запорукою успішного вирішення завдань, що пропонуються.

ТЕМА 1. Податкове право як інститут фінансового права

1. Місце інституту податкового права в системі фінансового права.
2. Зміст та особливості інституту податкового права.
3. Предмет і метод податкового права.

Методичні вказівки до вивчення теми

Оскільки для галузі фінансового права характерний набір інститутів, що забезпечує всі сторони й елементи юридичного режиму руху державних коштів, то студентам необхідно враховувати, що інститути фінансового права передбачають цілісне регулювання лише в межах галузі та мають спеціалізований характер щодо певної групи правових норм. Водночас якщо предмет фінансового права охоплює відносини, пов'язані з рухом державних коштів, то податкове право виділяє лише відносини щодо однонаправленого руху коштів знизу вгору – від платників до бюджетів у формі податків і зборів.

Досліджуючи зміст і особливості інституту податкового права, варто розуміти, що структура інституту податкового права визначається багатьма деталями, однак характеризується певними загальними принципами, а саме: 1) наявністю комплексу різних приписів; 2) різнобічним впливом податкових норм на врегульовані відносини, які забезпечують єдиний підхід, що і об'єднує їх у складний інститут; 3) об'єднанням усіх норм інституту податкового права стійкими закономірними зв'язками, які виражені в загальних приписах. Не менш важливим є те, що в складному інституті податкового права окремі інститути очолюються нормами-принципами, визначеними прямо в тексті законодавчого акта.

Розглядаючи предмет і метод податкового права необхідно виходити з того, що кожний правовий інститут стосується певної групи суспільних відносин. Інститут податкового права охоплює відповідно систему відносин, що й становить предмет податкового права. Відповідно, предметом податкового права є група однорідних суспільних відносин, що визначають надходження коштів від платників до бюджетів у формі податків і зборів.

Водночас за методом правового регулювання податкове право мало чим відрізняється від традиційного методу фінансового права, в основі якого лежить метод владних розпоряджень. Однак він характеризується своєрідним механізмом регулювання, особливим переплетенням норм, юридичним режимом. Тому метод податкового права є фінансово-правовим і передбачає використання імперативних норм.

Завдання

1. Прочитати уривок з книги Френка Ходорова «Податок: корінь зла». На підставі аналізу виділити найбільш істотні аргументи автора проти податку. Оцініть їх на предмет об'єктивності та обґрунтованості. Чи може бути застосована така аргументація щодо України?

2. Надати визначення сутності основних термінів і понять за темою. Виконане завдання оформити у вигляді таблиці. Під час виконання завдання повинні

обов'язково бути посилання на наукову літературу (монографії, статті в наукових виданнях). Кожний термін і поняття повинні мати щонайменше три підходи до визначення сутності.

Основні терміни та поняття	Визначення сутності	Джерело інформації
Податкове право		
Інститут податкового права		
Предмет податкового права		
Метод податкового права		

3. Надати порівняльну характеристику предмета податкового і фінансового права. Під час характеристики порівняти види відносин, що входять до предметів цих галузей права.

4. Надати характеристику методу податкового права. Під час характеристики повинні бути наведені приклади відносин та особливості прояву методу податкового права при їх регулюванні.

5. Відповідно до ст. 67 Конституції України кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, установлених законом. Чи стосується ця вимога юридичних осіб – платників податків? Якими нормативними актами встановлюється цей обов'язок щодо юридичних осіб?

Питання для дискусій

1. Наука податкового права в Україні: вплив на юридичну науку пострадянського простору.

2. Податкове право як інститут, підінститут чи галузь у системі права України: дискусійні питання.

3. Диспозитивний метод податкового правового регулювання.

ТЕМА 2. Податкові правовідносини і податково-правові норми

1. Поняття податкових правовідносин.
2. Особливості податкових правовідносин.
3. Види податкових правовідносин.
4. Об'єкт податкових правовідносин.
5. Суб'єкти податкових правовідносин.
6. Підстави виникнення, зміни і припинення податкових правовідносин.
7. Податково-правові норми.
8. Система та джерела податкового права.

Методичні вказівки до вивчення теми

Розглядаючи перше питання, студент повинен виходити з того, що податкові правовідносини як різновид фінансових є особливим видом суспільних відносин – фінансових відносин, урегульованих фінансово правовою нормою. Звідси, податкові правовідносини – це відносини, що виникають на підставі податкових норм (регулюють встановлення, зміну і скасування податкових платежів) і юридичних фактів, учасники яких наділені суб'єктивними правами і мають юридичні обов'язки, пов'язані зі сплатою податків і зборів у бюджети і фонди.

Податкові правовідносини відображають певні функції, у зв'язку з чим їх можна розділити на:

- 1) загальнорегулятивні (спрямовані на закріплення кола суб'єктів податкового права, їх загального юридичного статусу);
- 2) конкретно-регулятивні (спрямовані на закріплення конкретної поведінки суб'єктів);
- 3) комплексні (які виникають на стику загальнорегулятивних і конкретно-регулятивних відносин);
- 4) охоронні (спрямовані на реалізацію заходів державно-примусового характеру).

Говорячи про об'єкт податкових правовідносин, важливо розмежовувати об'єкт податкових правовідносин і об'єкт оподаткування. У цілому об'єктом регулювання в податкових правовідносинах виступають кошти платників, що надходять у доходи бюджетів. У вузькому значенні – це гроші, щодо яких між суб'єктами податкових правовідносин формується правовий зв'язок.

Суб'єктом податкових правовідносин може бути будь-яка особа, поведінка якої регулюється нормами податкового права і яка може виступати учасником податкових правовідносин, носієм суб'єктивних прав і обов'язків. Водночас потрібно усвідомлювати, що для участі у правовідносинах суб'єкти повинні бути наділені правоздатністю та дієздатністю.

Податкові правовідносини виникають, змінюються, припиняються і реалізуються на підставі певного комплексу різноманітних за змістом взаємозалежних юридичних явищ, взаємодія яких передбачає розвиток правовідносин, тому розкриваючи це питання, варто особливу увагу приділити

юридичним фактам та їх класифікації.

Вихідними елементами, що формують податкове право, є податково правові норми – правила, прийоми поведінки, що становлять зміст податкового права, у зв'язку з чим необхідно детально ознайомитися з їх загальними рисами й особливостями, а також зупинитися на класифікаціях таких норм.

Останнє питання вимагає детального ознайомлення з системою та джерелами податкового права. Так, система податкового права – об'єктивна сукупність суспільних фінансових відносин, що визначає внутрішню структуру податкового права, зміст і особливість розміщення норм, що регулюють податкові правовідносини. У свою чергу джерелами податкового права є форми вираження правотворчої діяльності держави з приводу прийняття компетентними державними органами нормативних актів, що встановлюють норми податкового права.

Самостійна робота

1. Особливості гіпотези, диспозиції та санкції податково-правової норми. 2. Дія нормативно-правових актів, які є джерелами податкового права, у часі, просторі та за колом осіб.
3. Правове регулювання уникнення подвійного оподаткування в Україні.

Завдання

1. Користуючись Податковим кодексом України, письмово навести приклади простої, складної, альтернативної гіпотези; простої, описової, банкетної гіпотези; санкції.
2. Надати порівняльну характеристику адміністративних, господарських, цивільних, фінансових і податкових правовідносин. Виділіть мінімум 3 критерії для порівняння. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.
3. Розробити структурно-логічну схему «Класифікація джерел податкового права». Навести приклади чинних нормативно-правових актів. 4. Обґрунтувати, чи є судові акти джерелами податкового права в Україні. 5. Обґрунтувати відмінність між поняттями «суб'єкти податкового права» та «суб'єкти податкових правовідносин». На підтвердження аргументів змодельювати практичну ситуацію підстав виникнення конкретних податкових правовідносин за участю індивідуального суб'єкта.
6. Користуючись нормативно-правовими актами, письмово навести приклад юридичного факту-дії як підстави виникнення податкових правовідносин.
7. Користуючись нормативно-правовими актами, письмово навести приклад юридичного факту-події як підстави припинення податкових правовідносин.

Питання для дискусій

1. Ефективність дії податково-правової норми: міф чи реальність? 2. Практика Європейського суду з прав людини як джерело податкового права України: за чи проти.

ТЕМА 3. Правове регулювання податкової системи

1. Історія становлення податкової системи.
2. Зміст податкової системи та її рівні.

Методичні вказівки до вивчення теми

Під час розгляду першого питання варто окремо зупинитися на еволюційному шляху генезису податкової системи України, а також на етапах розвитку безпосередньо вітчизняної податкової системи. У першому випадку еволюційний шлях генезису податкової системи України характеризується достатньою тривалістю, періодичність якої можна розглядати як сукупність таких етапів:

- 1) найдавніша податкова система Київської Русі (IX–XIIIст);
- 2) податкова система Литовсько-Польської Доби (поч. XIV ст.);
- 3) податкова система Козацької держави (1648–1654рр.);
- 4) податкова система Російської та Австро-Угорської імперій (середина XVI – поч. XXст.);
- 5) податкова система СРСР (1917–1990 рр.);
- 6) податкова система незалежної України (поч.1990 р.).

Натомість розвиток вітчизняної податкової системи умовно можна поділити на чотири етапи: 1-й етап –1991–1993 рр., 2-й етап – 1994–1999 рр., 3-й етап – 2000–2009 рр., 4-й етап – 2010 – наш час.

Зміст податкової системи охоплюється не винятково набором податків і зборів – деякі особливості її реалізуються через певні співвідношення видів податків і зборів. Отже, можуть бути закріплені різні підходи: орієнтація на оподаткування юридичних чи фізичних осіб, на майнове чи прибуткове оподаткування, співвідношення між прямим і непрямим оподаткуванням. Саме тому студентом необхідно зупинитися на класифікації й аналізі підходів під час побудови податкової системи і співвідношення податків і зборів.

Завдання

1. Розробити інтелект-карту за етапами розвитку вітчизняної податкової системи.
2. Надати порівняльну характеристику окремим етапам становлення податкової системи за зазначеними параметрами:

Історичний період	Особливості податкової системи	Основні податки
Київська Русь		
Литовсько-Польська доба		
Козацька держава		
Російська та Австро-Угорська імперії		
СРСР		
Незалежна Україна		

3. Надати характеристику об'єктивних і суб'єктивних чинників становлення податкової системи.

4. Прокоментувати вислови мислителів:

- «Податок – це дозволена форма грабежу» (Фома Аквінський, філософ XIII ст.);
- «Державні доходи – це частина, яку виділяє кожний громадянин зі свого майна для того, щоб спокійно користуватися всім іншим» (Ш. Л. Монтеск'є (1689–1755), французький просвітитель, правознавець, філософ);
- «Я більше прагну домогтися рівності в розподілі податку, ніж точної сплати двадцятими» (абат Терре (1715–1778)).

5. Розробити структурно-логічну схему «Структура та зміст податкової системи».

Питання для дискусій

1. Роль податків у забезпеченні умов економічного зростання держави.
2. Трагування сутності податків у різні періоди розвитку фінансів.

ТЕМА 4. Правове регулювання податку

1. Поняття податку.
2. Ознаки податку.
3. Принципи та функції податку.
4. Співвідношення податку, збору, мита.
5. Класифікація податків і зборів.
6. Правовий механізм податку і його елементи.

Методичні вказівки до вивчення теми

Розглядаючи поняття податку, потрібно виходити з того, що багатогранна категорія «податок» дозволяє порушувати питання про виділення в межах єдиного терміна двох значень, рівнів. Можна розділити податок на правову категорію і законодавчо закріплене (прикладне) поняття.

Розмежовуючи види вилучень у бюджет і зупиняючись на характеристичні податку, важливо виділити його основні риси, ознаки: 1) це вид платежу, закріплений актом компетентного органу державної влади; 2) індивідуальна безоплатність чи односторонній характер його встановлення; 3) нецільовий характер податкового платежу означає надходження його у фонди, що акумулюються державою і використовуються на задоволення державних потреб; 4) безумовний характер податку є продовженням попередньої ознаки й означає сплату податку, не пов'язану ні з якими зустрічними діями, привілеями з боку держави; 5) платіж надходить у бюджет відповідного рівня чи цільового фонду; 6) обов'язковий характер податкового вилучення забезпечує нагромадження коштів у дохідній частині бюджету; 7) безповоротний характер податку; 8) платіж у грошовій формі.

Принципи податку реалізуються через конкретні прояви, що характеризують особливості цього специфічного механізму. Функції податків, що визначають їх сутність, є похідними від функцій фінансів і виконують ті самі завдання, але порівняно в більш вузьких межах. Виходячи з цього, функції податків можна згрупувати в два блоки: основні і додаткові.

У межах цієї теми важливо усвідомити співвідношення між податком, збором і митом. Так, поняття обов'язкового платежу є родовим, охоплює всю сукупність податків і зборів (водночас необхідно враховувати, що йдеться про обов'язкові платежі податкового характеру, оскільки штрафи, стягнення теж мають обов'язковий, але не податковий характер), і в широкому значенні обов'язкові платежі податкового характеру і становлять податкову систему. У свою чергу податки і збори є видовими категоріями, являють собою форми обов'язкових платежів податкового характеру.

У науковій літературі існує багато підходів до класифікації податків і зборів, тому потрібно виділити лише найбільш важливі: 1) залежно від компетенції органу, що вводить у дію податковий платіж на відповідній території; 2) залежно від каналу надходження; 3) залежно від платника; 4) залежно від форми обкладання; 5) залежно від способу стягування;

- 6) залежно від характеру використання; 7) залежно від періодичності стягування;
- 8) залежно від обліку податкового платежу.

Останнє питання передбачає виокремлення обов'язкових і факультативних елементів правового механізму податку. Водночас обов'язкові елементи мають дві групи – основні і додаткові елементи.

Самостійна робота

1. Правове регулювання сплати парафіскалітетів в Україні.
2. Встановлення і стягнення податку як прояв державного суверенітету.

Завдання

1. Надати визначення сутності й ознаки основних термінів і понять за темою. Виконане завдання оформити у вигляді таблиці. Під час виконання завдання повинні обов'язково бути посилання на наукову літературу (монографії, статті в наукових виданнях). Кожний термін і поняття повинні мати щонайменше три підходи до визначення сутності.

Основні терміни та поняття	Визначення сутності й ознаки	Джерело інформації
Податок		
Збір		
Мито		
Парафіскалітет		

2. Розробити конспект-схему «Класифікація податків і зборів», урахувавши різні авторські підходи.

3. Ознайомитися з петицією «Про скасування ПДВ, яке додатковим обтяженням оподаткування звичайних громадян, що робить їх жебраками» № 22/075056-еп від 2 жовтня 2019. Надати обґрунтовану відповідь на петицію в частині порушення принципів оподаткування.

4. Громадянин М. працює адвокатом і займається підприємницькою діяльністю з ремонту взуття. Як підприємець громадянин М. перебуває на

спрощеній системі оподаткування та сплачує єдиний соціальний внесок. Головне управління Державної фіскальної служби у Сумській області прийняло вимогу про сплату боргу зі сплати єдиного соціального внеску з громадянина М. як із адвоката. Визначити, чи правомірною є вимога контролюючого органу, посилаючись на судову практику.

12

5. Заповнити пропуски в таблиці за зразком.

Стимулююча функція податку	Парламент Румунії у 2015 році зменшив ставку податку на прибуток на 4 % та скасував спеціальний будівельний податок. Як наслідок, у першому кварталі 2016 року зросли фінансово-економічні показники держави
Розподільна функція податку	
Накопичувальна функція податку	
Фіскальна функція податку	
Регулююча функція податку	
Контрольна функція податку	

Питання для дискусій

1. Публічні доходи держави: залежність розміру від правосвідомості громадян.
2. Стабільність податкового законодавства як основа стабільності публічних доходів.
3. Стимулююча і гальмуюча роль податків: баланс і рівновага.

ТЕМА 5. Платники податків і зборів

1. Поняття платника податку.
2. Обов'язки і права платників податків.
3. Фізичні особи як платники податків.
4. Юридичні особи як платники податків.
5. Особи, що сприяють сплаті податків, зборів і мит.
6. Представництво у податковому праві.

Методичні вказівки до вивчення теми

Платниками податків є суб'єкти податкових правовідносин, на яких за наявності об'єкта оподаткування покладений певний комплекс податкових обов'язків і прав, встановлених законодавством. Водночас платникам податків властиві певні ознаки, на яких студент повинен зупинитися більш детально. Окремо варто зупинитися на підставах класифікації платників податків.

Під час розгляду обов'язків і прав платників податків необхідно звернути увагу на порядок розміщення цих категорій: спочатку – обов'язки, а потім – права. Пояснюється це самою природою обов'язку зі сплати податків і зборів, що визначається владними, імперативними розпорядженнями з боку держави відносно реалізації суб'єктом обов'язку зі сплати податків і зборів. Саме тому платник податків реалізує насамперед обов'язок, що визначає і ряд прав.

Фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства) як платники податків поділяються на дві групи: 1) фізичні особи, що не мають статусу суб'єктів підприємницької діяльності; 2) фізичні особи, що мають статус суб'єктів підприємницької діяльності. Під час застосування податкової юрисдикції держави визначальне значення для платника податків має приналежність його до резидентів чи нерезидентів.

Юридичними особами як платниками податків в Україні є: 1) українські підприємства й організації; 2) іноземні підприємства й організації. Варто зауважити, що в основі виникнення податкових обов'язків у подібних платників лежить не принцип національної приналежності юридичної особи, а їх диференціація на резидентів і нерезидентів.

Окрему увагу заслуговують особи, які сприяють сплаті податків, зборів, розуміються зобов'язані особи, від дій яких залежить належне виконання обов'язків платників податків, – контроль за повнотою і своєчасністю сплати податків, зборів, мита у бюджеті і володіння інформацією про платника податків, необхідною для нарахування податків і зборів. Суб'єкти, які сприяють сплаті податків і зборів, є зобов'язаними, тобто їх обов'язки чітко встановлені законодавством. До суб'єктів, які сприяють сплаті податків, зборів, мит, належать: 1) банки і фінансово-кредитні установи; 2) податкові агенти; 3) збирачі податків, зборів і мита.

Насамкінець студент повинен ознайомитися із особливостями податкового представництва. Саме ж представництво у податковому праві є

специфічним правовим інститутом, що найповніше забезпечує реалізацію прав й обов'язків платників податків. Інститут представництва у податковому праві становлять норми цивільного і цивільно-процесуального законодавства. Однак

податкове представництво має істотну відмінність від цивільно-правового представництва, що виражається у спрямованості методу регулювання відносин, які виникають у різних формах представництва.

Самостійна робота

1. Правовий режим оподаткування діяльності біпатридів в Україні.
2. Податковий борг померлого фізичної особи-підприємця.

Завдання

1. Користуючись Податковим кодексом України, визначити права й обов'язки платників податків. Відповідь оформити у вигляді таблиці. 2. Навести мінімум 5 прикладів порушення прав платників податків. Виконане завдання оформити у вигляді таблиці.

№ справи та суд, який розглядав справу	Норма, що порушена	Сторони у справі	Сутність винесеного рішення

3. Заповнити карту фізичної особи – платника податків (див. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків» від 29 вересня 2019 року № 822).

4. Скласти акт про встановлення факту ведення нерезидентом господарської діяльності через постійне представництво на території України без взяття на податковий облік.

5. Порівняти податкових агентів і представників платників податків. 6.

Підготуйте письмову консультацію з таких питань:

6.1. Який порядок оформлення довіреності, виданої ФОП на представництво його інтересів та ведення справ, пов'язаних із сплатою податків в контролюючих органах?

6.2. Чи необхідно спадкоємцям подавати звітність та сплачувати грошові зобов'язання у разі смерті фізичної особи-підприємця?

6.3. Чи має право юридична особа визначити уповноваженою особою аудиторську фірму згідно договору для подання звітності та представництва його інтересів в контролюючих органах?

6.4. Хто є уповноваженою особою платника податків (юридичної особи чи фізичної особи-підприємця), яка має право підпису податкової звітності?

ТЕМА 6. Об'єкт оподаткування, ставка оподаткування

1. Поняття об'єкта оподаткування.
2. Види об'єктів оподаткування.
3. Поняття ставки податку.
4. Види ставок податку (оподаткування).
5. Предмет, масштаб і одиниця оподаткування.

Методичні вказівки до вивчення теми

Студентові необхідно врахувати, що поняття об'єкта оподаткування передбачає два підходи: правовий (розширений) і законодавчий (більш вузький). Як правова категорія об'єкт оподаткування являє собою родове визначення об'єкта (доходи чи їх частина; майно; вартість тощо), з яким пов'язане виникнення обов'язку платника податків сплатити податок. У більш вузькому значенні (яке в основному закріплюється в законодавчих актах) об'єкти оподаткування можна визначити як видові форми родового поняття об'єкта оподаткування (доходи фізичних осіб; майно юридичних осіб тощо), що і закріплюються спеціальними податковими законодавчими актами. Отже, об'єктом оподаткування може бути вартість товарів (робіт, послуг), дохід чи його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), використання природних ресурсів.

Серед об'єктів оподаткування громадян можна виділити: 1) дохід (сукупний дохід із прибуткового податку); 2) майно (зокрема, земля, нерухомість, предмети розкошів); 3) споживання (наприклад, акцизи на окремі види товарів); 4) ввезення і вивезення товарів за кордон (митні збори).

Ставка податку (норма податкового обкладання) – це законодавчо визначений розмір податкового платежу, що встановлюється на одиницю оподаткування.

У науці існує кілька підходів до класифікації ставок оподаткування. Студентові доречно розглянути такі підстави диференціації ставок залежно від: рівня податкового тиску; методу встановлення; формування стимулів; економічних наслідків оподаткування.

Найчастіше в юридичній науці поняття «предмет оподаткування» і «об'єкт оподаткування» змішуються, між ними фактично ставиться знак рівності. Для уникнення плутанини необхідно охарактеризувати зв'язок предмета й об'єкта оподаткування. Водночас предметом оподаткування є різноманітність предметів матеріального світу, з якими законодавець пов'язує виникнення податкового обов'язку. При цьому під предметами матеріального світу варто розуміти майно, прибуток, дохід, інші частини вартості або інші економічні підстави, що мають вартісну, кількісну чи фізичну характеристику. Для визначення параметрів предмета оподаткування, його виміру, обирається яка-небудь фізична характеристика. У разі закріплення цього критерію в законодавстві його прийнято іменувати масштабом податку. Одиниця

оподаткування – це умовна розрахункова характеристика предмета оподаткування, одиниця вимірювання масштабу податку.

Самостійна робота

1. Порядок подання повідомлення про об'єкти оподаткування.
2. Співвідношення предмета й об'єкта оподаткування.

Завдання

1. 16 квітня 2020 року Ви придбали автопричеп. 20 квітня Ви зареєстрували цей об'єкт оподаткування. Заповніть Повідомлення про об'єкти оподаткування або об'єкти, пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність за формою № 20-ОПП. Інформацію про типи об'єктів оподаткування можна знайти в рекомендованому Довіднику типів об'єктів оподаткування, який розміщено на вебпорталі ДПС України у розділі «Довідники, реєстри, переліки».

2. 17.09.2020 р. Верховною Радою прийнято за основу проєкт Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції» (законопроект № 3656). Надайте правовий висновок щодо вказаного законопроекту.

3. Підготуйте письмову консультацію з таких питань:

3.1. Чи є об'єктом оподаткування операція з безоплатного отримання платником ПДВ товарів від резидента платника ПДВ за договором позички? 3.2. Чи є об'єктом оподаткування ПДВ сума судового збору, який за рішенням суду платнику податку компенсує друга сторона?

3.3. Чи виникає об'єкт оподаткування у фізичної особи, яка внаслідок проведеного розіграшу юридичною особою має право придбати за 1 грн або отримати безкоштовно виграшний цінний приз?

3.4. Чи є об'єктом оподаткування компенсація втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням строків її виплати?

3.5. Яка ставка державного мита за нотаріальне посвідчення шлюбного договору?

Питання для дискусій

1. Стимулююча і гальмуюча роль податкових ставок: баланс і рівновага.

ТЕМА 7. База оподаткування і податкові пільги

1. Поняття бази оподаткування, податковий період.

2. Податкові пільги.
3. Види і форми податкових пільг.

Методичні вказівки до вивчення теми

Базою оподаткування є конкретна (кількісна, фізична чи інша) характеристика певного об'єкта оподаткування. Податкова база необхідна саме для нарахування податку, але вона не є безпосередньою обставиною, що породжує обов'язок сплатити податок, тобто об'єктом оподаткування.

Податковим періодом є період (календарний рік або інший), упродовж і по закінченні якого визначається податкова база й обчислюється сума податку, що підлягає сплаті платником податків.

Податковою пільгою визнається звільнення платника податків від нарахування і сплати податку чи сплата ним податку в меншому розмірі за наявності підстав, визначених законодавством України. Звільнення від сплати податку можливо в повному чи частковому обсязі. Під час звільнення в повному обсязі платник податків цілком звільняється від нарахування і сплати податку. Під час звільнення в частковому обсязі платник податків звільняється від сплати податку лише у певній частині його податкового обов'язку. Підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують групу платників податків; вид їх діяльності й об'єкт оподаткування.

Основними видами податкових пільг є відрахування (вилучення) та знижка. Водночас сукупність пільг, що претендує на закріплення в основному законі, що регулює податкову систему, може містити такі форми: 1) неоподатковуваний мінімум об'єкта податку; 2) вилучення з обкладання певних елементів об'єкта оподаткування; 3) звільнення від сплати податку окремих осіб чи категорій платників; 4) зниження податкових ставок; 5) відрахування з податкового окладу; 6) цільові податкові пільги; 7) Інші податкові пільги (податкові канікули тощо).

Завдання

1. Спроектуйте вид конкретного податку за такою характеристикою як податковий період. Водночас податковий період повинен бути: календарний, півріччя, квартал. Під час визначення обґрунтуйте ваш вибір податкового періоду та поясніть його ефект для держави. Завдання повинно бути оформлене у формі аналітичної записки, яка має включати наступні розділи:

1) обґрунтування необхідності запровадження нового (винайденого вами) податку. Обсяг обґрунтування – 5–7 речень;

2) характеристика кожного параметру (залежно від вашого вибору з запропонованих). Під час характеристики повинно бути пояснення чому був обраний саме такий параметр (2–3 речення);

18

3) характеристика впливу запровадженого нового податку на фінансово економічний стан держави, економіки та платників податків (економічний ефект);

4) характеристика корупційних ризиків запровадження;

5) оцінювання можливостей адміністрування (органи, затрати) сплат нового податку;

6) загальний прогноз результатів.

2. Голова Полтавської обласної державної адміністрації своїм розпорядженням звільнив від рентної плати за спеціальне використання води строком на один календарний рік ПАТ «Прометей», зареєстроване у м. Полтава. Рішення було аргументовано тим, що діяльність товариства спрямована на благоустрій міста. Оцініть правомірність ситуації.

3. Підготуйте письмову консультацію з таких питань:

3.1. Чи має право сільська рада, що створена згідно з законом і перспективним планом формування територій громад збільшувати граничну межу житлової нерухомості, на яку зменшується база оподаткування, встановлена п.п. 266.4.1 п. 266.4 ст. 266 Податкового кодексу України?

3.2. Яким чином визначається база нарахування для сплати єдиного внеску за звітний квартал особами, які провадять незалежну професійну діяльність?

3.3. Чи користуються пільгами щодо сплати земельного податку іноземні громадяни та особи без громадянства?

4. Громадянка Іванова уклала трудовий договір про роботу прибиральницею на підприємстві «Корона», отримуючи за виконання роботи мінімальну заробітну плату. Чи матиме Іванова право на податкові пільги? Скільки буде становити розмір податку на доходи фізичних осіб для громадянки Іванової? (Для розрахунку скористайтеся розмірами мінімальної зарплати та мінімального прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановлені на поточний рік).

5. Петров працював упродовж року на підприємстві токарем й одночасно заочно навчався в університеті, здобуваючи фах інженера. Місячна заробітна плата становила 5 тис. грн, а річна вартість навчання – 12 тис. грн. На які податкові пільги матиме право Петров?

ТЕМА 8. Податковий облік доходів і витрат

1. Методи обліку доходів і витрат платника податків.
2. Обчислення податків.
3. Визначення сум податку.
4. Сплата податків і зборів.
5. Податкова звітність.

Методичні вказівки до вивчення теми

У податковому обліку застосовується кілька методів обліку доходів і витрат, а саме касовий метод; метод нарахувань; метод «попередньої події», тому студентів варто зупинитися більш детально на кожному з них.

Розміри ставок податку можуть змінюватися відповідно до обраного методу оподаткування, під яким розуміють механізм зміни ставок оподаткування залежно від зміни податкової бази. Виділяють декілька основних методів оподаткування: рівне оподаткування; пропорційне оподаткування; прогресивне оподаткування; регресивне оподаткування та змішане. Окремо потрібно розглянути порядок обчислення сум податків і зборів. Обов'язковість з обчислення податку покладається або на платника податків, або на податкові органи, або на податкових агентів, і залежно від цього виділяють такі податки: окладні; неокладні; змішані. Детального вивчення потребують способи обчислення податку.

Варто врахувати, що обчислення податку, визначення сум, що підлягають внесенню у бюджету й цільові фонди, є обов'язком платників податків, що деталізується за кожним податком і збором спеціальним податковим законодавчим актом. Однак це не виключає участі у визначенні сум податку чи збору податкового органу. Здійснюється це у разі прямого делегування йому таких обов'язків або в ситуаціях, коли платник податків ухиляється від обчислення і сплати податку. Якщо сума податкового обов'язку розраховується контролюючим органом, платник податків не несе відповідальності за своєчасність, достовірність і повноту нарахування такої суми, однак несе відповідальність за своєчасне і повне погашення нарахованого податкового обов'язку і має право на оскарження цієї суми.

Сплата податку являє собою сукупність дій платника податків щодо фактичного внесення сум податку, які підлягають сплаті до відповідного бюджету або цільового фонду. Існують три форми сплати податків: грошова, натуральна та комплексна. Водночас способами сплати податку поділяються на кадастровий, деклараційний і попередній (авансовий). Строки сплати податків залежать від того, належать податки до термінових чи періодичних календарних, тому виокремлюють строкові податки та періодичні. Зміна строку сплати податку і збору здійснюється за рішенням органів, у компетенцію яких входить прийняття відповідних рішень. Формами зміни строку сплати податку і збору є: відстрочення; розстрочення; податковий кредит. У коло категорій, які

доповнюють або тісно пов'язані з об'єктом оподаткування, входить і поняття джерела податку, що і зумовлює опрацювання також цього питання. Обчислення і сплата будь-якого виду податку чи збору (обов'язкового платежу) передбачають здійснення належним чином обліку і розрахунку, результати яких відображаються у відповідній формі податкової звітності, яка являє собою сукупність дій платника податків (або особи, яка його представляє) і податкового органу по складанню, веденню і здачі документів установленної форми, що містять відомості про результати діяльності платника податку, його майнове становище і фіксують процес обчислення податку, а також суму, що підлягає сплаті в бюджет. Реалізуючи обов'язок з податкової звітності платник податків надає в податкові органи такі види податкових документів, у яких фіксується обчислення податку і визначається сума, що підлягає до сплати: розрахунково-звітна документація; супутня (чи довідкова) документація; облікова документація та податкові повідомлення. Зважаючи на те, що найбільш поширеною формою реалізації податкової звітності є надання відомостей з метою оподаткування письмово на

бланках, які видаються безкоштовно податковими органами, тому студентові варто особливу увагу приділити податковій декларації.

Самостійна робота

1. Порядок подання податкової декларації.

Завдання

1. Змодельуйте ситуацію, за якої ви – особа, яка провадить незалежну професійну діяльність, і вам необхідно подати податкову декларацію про майновий стан і доходи. Заповніть відповідну декларацію.

2. Змодельуйте ситуацію, за якої ви як громадянин отримали у спадщину квартиру, і вам необхідно подати податкову декларацію про майновий стан і доходи. Заповніть відповідну декларацію.

3. Скласти карту пам'яті «Сплата податків і зборів».

4. Семирічна талановита співачка отримує кошти у вигляді гонорару за виступи на концертах. Яким чином і якою особою буде реалізовуватись обов'язок із ведення податкового обліку, сплати податку, податкової звітності за грошовими надходженнями цієї дитини?

ТЕМА 9. Податковий обов'язок

1. Поняття податкового обов'язку. Виникнення, зміна і припинення податкового обов'язку.

2. Виконання податкового обов'язку.

3. Податковий борг.

4. Строки давності.

5. Забезпечення виконання обов'язку щодо сплати податків і зборів.

Методичні вказівки до вивчення теми

Поняття податкового обов'язку є однією з центральних категорій податкового права, і практично скрізь податковий обов'язок ототожнюють з обов'язком зі сплати податку. Але це лише частина його змісту. Дійсно, сплата податку являє собою реалізацію основного обов'язку платника податків і може бути розглянута як податковий обов'язок у вузькому значенні. Однак потрібно усвідомлювати, що податковий обов'язок у широкому значенні включає обов'язок по веденню

податкового обліку; обов'язок зі сплати податків і зборів; обов'язок щодо податкової звітності. Виникнення податкових правовідносин пов'язується з виникненням податкового обов'язку. Податковим обов'язком є як безпосередній і першочерговий обов'язок платника податку зі сплати податку чи збору за наявності певних обставин. Виконання податкового обов'язку реалізується сплатою податку. Водночас, існує чотири підстави припинення податкового обов'язку: 1) належне виконання податкового обов'язку; 2) ліквідація юридичної особи – платника податку; 3) смерть чи оголошення фізичної особи померлою; 4) втрата особою ознак, що визначають її як платника податків.

Виконання податкового обов'язку в широкому значенні передбачає реалізацію всієї системи обов'язків платника податків, пов'язаних зі сплатою податків і зборів (обов'язку з обліку, сплаті та звітності). У вузькому значенні виконання податкового обов'язку означає своєчасну і повну сплату податків.

Варто звернути увагу, що виконання податкового обов'язку може бути пов'язано і з виникненням податкового боргу як суми податку, що підлягає сплаті, яку платник не може внести у відповідні фонди в необхідний момент часу.

Розглядаючи строки давності, необхідно зауважити, що податковий орган має право самостійно визначати суму податкового обов'язку платника податків не пізніше скінчення 1095 дня, наступного за останнім днем граничного строку подання податкової декларації, а у разі, якщо така податкова декларація була надана пізніше, – за день її фактичного представлення. Якщо впродовж зазначеного строку податковий орган не визначає суму податку, платник податків вважається вільним від такого податкового обов'язку, а суперечка щодо такої декларації не підлягає розгляду в адміністративному чи судовому порядку.

22

Особливості правового регулювання податкових відносин, імперативні методи, що визначають відносини влади і підпорядкування в податковому праві, передбачають установлення чіткого механізму забезпечення виконання податкового обов'язку платниками податків. Способами забезпечення виконання обов'язку зі сплати податків і зборів є: податкова застава; податкова порука; пеня; адміністративний арешт активів платника податків.

Самостійна робота

1. Визначення суми податкового зобов'язання.
2. Гарантії забезпечення виконання податкового зобов'язання і погашення податкового боргу: поняття, особливості і види.

Завдання

1. Розробити структурно-логічну схему «Способи забезпечення виконання податкового обов'язку».
2. З посиланням на нормативні приписи статей Податкового кодексу України письмово охарактеризувати зміст принципу рівності умов сплати податків для всіх категорій платників (за винятком податкових пільг).
3. Письмово зробити порівняльний аналіз розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань платника податків та списання, розстрочення податкового боргу.
4. Користуючись положеннями Податкового кодексу України, визначити на

підставі яких юридичних фактів виникає право податкової застави. Навести приклади.

ТЕМА 10. Правовий статус податкових органів в Україні

1. Органи, що здійснюють мобілізацію коштів у централізовані фонди держави.
2. Система податкових органів.
3. Податкові адміністрації та податкові інспекції.
4. Податкова міліція.

Методичні вказівки до вивчення теми

Органи, які здійснюють мобілізацію коштів у централізовані фонди держави, – це державні органи або органи місцевого самоврядування, що у межах своєї компетенції забезпечують надходження коштів у централізовані фонди держави у відплатній (за надання в інтересах платників яких-небудь дій – видача дозволів, необхідних висновків і документів тощо) або в безоплатній (сплата податків, зборів та інших обов'язкових платежів) формі у встановлений строк і відповідно до встановлених розмірів. Відповідно, студент повинен детально розглянути кожен із таких органів.

У системі органів, які здійснюють мобілізацію коштів у централізовані фонди, державні податкові органи займають основне місце, оскільки контролюють своєчасне і повне надходження податків і зборів, що сплачуються на території України. Це повноваження є їх основним, оскільки саме з цією метою і створена така спеціалізована структура.

Найменування державного органу – одна з форм вираження його змісту, його правового положення. Іменуючи податковий орган законодавець використовує дві назви – адміністрація та інспекція, тим самим підкреслюючи відмінності в змісті державно-владних повноважень, різний статус суб'єктів, що входять у систему таких органів, підпорядкованість однієї владної структури іншій.

Створення податкової міліції стало необхідною умовою управління податковою системою. Податкова міліція являє собою спеціалізований правоохоронний державний орган виконавчої влади, що забезпечує законність і правопорядок у сфері податкових правовідносин та діє в складі органів державної податкової служби. Податкова міліція — це воєнізований, контролюючий, оперативно-розшуковий і одночасно правоохоронний орган. Для більш глибокого усвідомлення її сутності, необхідно розглянути завдання та структуру податкової міліції.

Самостійна робота

1. Порядок оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляд контролюючими органами.
2. Бюро економічної безпеки та боротьба з економічними злочинами.

Завдання

1. Розробити структурно-логічну схему «Система податкових органів».

24

2. Виписати повноваження органів, які здійснюють мобілізацію коштів у централізовані фонди.

3. Скласти скаргу про скасування рішення Головного управління ДФС у Сумській області щодо:

- 3.1. незаконної перевірки та вилучення майна;
- 3.2. незаконного анулювання реєстрації та виключення з Реєстру платників податку єдиного податку.

Питання для дискусій

1. Переваги та недоліки створення Бюро економічної безпеки.
2. Податкова міліція: питання конституційності.

ТЕМА 11. Податковий контроль

1. Поняття, види і методи податкового контролю.
2. Податкова перевірка: зміст й види.
3. Усунення подвійного оподаткування.

Методичні вказівки до вивчення теми

Податковим контролем є спеціальний вид державного фінансового контролю, що здійснюється органами державної податкової служби та іншими контролюючими органами, спрямований на забезпечення дотримання податкового законодавства суб'єктами, які реалізують податковий обов'язок чи забезпечують його реалізацію. Так як види податкового контролю класифікуються за декількома підставами, варто звернути увагу на такі підстави: 1) залежно від суб'єктів, що здійснюють контрольні функції; 2) за строками здійснення контролю; 3) за джерелами контролю. Не менш важливим є питання методів податкового контролю, тому студентові варто зупинитися також і на таких методах.

Основним методом податкового контролю є податкова перевірка. Остання є діяльністю податкових органів з дослідження первинної облікової та звітної документації, пов'язаної з обчисленням та сплатою податкових платежів, із метою перевірки своєчасності й повноти сплати податків і зборів, правильності ведення податкового обліку, надання податкової звітності. Основними видами податкової перевірки є: камеральна, виїзна, комплексна, тематична, зустрічна, оперативна, повторна. Звідси для усвідомлення сутності кожної з них студент повинен розглянути кожен з них досить детально.

Поняття «подвійне оподаткування» означає обкладання одного податкового об'єкта в окремого платника тим самим (чи аналогічними) податком за той самий відрізок часу (найчастіше податковий період). Проблема подвійного оподаткування перебуває на своєрідному стику категорій об'єкта оподаткування і платника. З одного боку, виникає досить складна ситуація під час визначення оподатковуваної бази, тому що її непросто виділити при різноманітні доходів за межами держави й у її межах. Із другого розмежування платників на резидентів і нерезидентів вимагає своєрідної системи обліку доходів і відповідно податкових вилучень. Викладене свідчить про актуальність цього питання та об'єктивну необхідність його детального дослідження студентом. Особливої деталізації потребують питання видів подвійного оподаткування, шляхи та методи усунення подвійного оподаткування, міжнародного договору як механізму усунення подвійного оподаткування.

Самостійна робота

1. Фінансовий моніторинг: поняття, особливості й правила здійснення.
2. Оформлення результатів податкових перевірок.
3. Процедура вирішення спорів щодо подвійного оподаткування.

Завдання

1. Розробити карту пам'яті «Види податкових перевірок».

2. Проаналізувати новий закон про фінансовий моніторинг і визначити його переваги та недоліки.

3. Підготуйте письмову консультацію з таких питань:

3.1. Чи переносяться терміни проведення документальних планових, позапланових і фактичних перевірок у зв'язку із хворобою, відпусткою або відрядженням посадових осіб юридичної особи?

3.2. В який термін призначається камеральна перевірка у разі несвоєчасної сплати податкового зобов'язання за результатами поданої декларації?

3.3. Хто та яким чином визначає, чи мають документи, які передаються в ході перевірки, комерційну таємницю або є конфіденційними? 3.4. Чи мають право контролюючі органи проводити фактичні перевірки за період, який уже було перевірено та застосовано відповідні штрафні санкції?

Питання для дискусій

1. Переваги та недоліки переходу на систему подвійного оподаткування.

ТЕМА 12. Відповідальність за порушення податкового законодавства

1. Підстави відповідальності за порушення податкового законодавства. 2. Класифікація податкових правопорушень.

Методичні вказівки до вивчення теми

Податкове правопорушення – протиправне (передбачене податковим законодавством), винне діяння (дія чи бездіяльність) особи, пов'язана з невиконанням чи неналежним виконанням податкового обов'язку, за яке передбачена юридична відповідальність. Підставою відповідальності є винне, передбачене законом суспільно небезпечне діяння, що має певні юридичні ознаки. Як сукупність цих ознак, що визначають конкретне діяння як правопорушення, і є склад правопорушення.

Класифікація податкових правопорушень може здійснюватися за різними критеріями: а) залежно від об'єкта; б) залежно від спрямованості діянь; в) залежно від характеру санкцій і галузей, що їх закріплюють. Водночас застосування санкцій можна класифікувати за декількома підставам: а) за характером пливу; б) за галузевим характером.

Завдання

1. Скласти карту пам'яті «Класифікація податкових правопорушень». 2. Надати характеристику таких елементів складу податкового правопорушення як, об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона. Під час характеристики навести приклади з чинних нормативно-правових актів. 3. Робітниця бухгалтерії припустилася помилки під час ведення документів податкового обліку, що призвело до несплати податку на прибуток на суму 200 000 грн. Яким чином бухгалтер буде притягнута до відповідальності? Кваліфікувати діяння бухгалтера. Керівництво підприємства несвоєчасно надало до контролюючого органу декларацію про сплату податків. Як кваліфікувати діяння? Які є особливості притягнення до відповідальності керівників підприємства?

4. Виїзною позаплановою документальною перевіркою донараховано до бюджету 120,0 тис. грн податкових платежів, зокрема: ПДВ – 40, 0 тис. грн, акцизний податок – 30, 0 тис. грн, податок на прибуток – 50, 0 тис. грн. Відповідно до чинного податкового законодавства платнику нараховані фінансові санкції сумою 22,8 тис. грн та пеню сумою 5,0 тис. грн. Платник відмовляється від сплати фінансових санкцій та пені, мотивуючи тим, що в особових рахунках є переплата в бюджет на загальну суму 60,0 тис. грн. У зв'язку з цим він відмовився від підписання акта документальної перевірки та подав скаргу до податкового органу. Чи правомірні дії перевіряючого?

Питання для дискусії

1. Проблемні питання об'єкта податкових правопорушень.

ТЕМА 13 . Особлива частина: податок на додану вартість

1. Поняття податку на додану вартість.
2. Платник податку на додану вартість.
3. Об'єкт оподаткування.
4. Ставки податку на додану вартість.
5. Пільги щодо податку на додану вартість.
6. Порядок обчислення і сплати податку на додану вартість.

7. Податкова накладна.
8. Податковий вексель.

Методичні вказівки до вивчення теми

На сучасному етапі податок на додану вартість є однією з найважливіших складових податкових систем 42 держав. Податок на додану вартість є непрямим податком, який є часткою новоствореної вартості, входить до ціни реалізації товарів (робіт, послуг) і сплачується споживачем до бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг. Механізм реалізації податку на додану вартість характеризується найбільш чіткою державною визначеністю і прив'язкою. Дійсно, податок на додану вартість – один з небагатьох податків у податковій системі України, що повністю надходить до Державного бюджету.

Платник податку – особа, яка зобов'язана здійснювати утримання і внесення до бюджету податку, що сплачується покупцем, чи особа, яка імпортує товари на митну територію України. Платники податку на додану вартість поділені на такі три групи: 1) особи, які здійснюють або планують здійснювати господарську діяльність та реєструються за своїм добровільним рішенням як платники цього податку; 2) особи, що підлягають обов'язковій реєстрації як платники цього податку; 3) особи, які імпортують товари (супутні послуги) в обсягах, що підлягають оподаткуванню цим податком.

Одним із найважливіших елементів правового механізму податку на додану вартість є об'єкт оподаткування. Водночас потрібно звернути увагу на необхідність розмежування об'єкта податкових правовідносин і об'єкта оподаткування. Об'єктом оподаткування щодо податку на додану вартість є операції платників податку: 1) поставки товарів та послуг, місце поставки яких розміщується на митній території України, зокрема операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору) для погашення зоборгованості заставодавця, а також із передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу (орендарю); 2) ввезення товарів (супутніх послуг) у митному режимі імпорту або реімпорту; 3) вивезення товарів (супутніх послуг) у митному режимі експорту або реекспорту, поставки транспортних послуг із перевезення пасажирів, вантажобагажу та вантажу за межами державного кордону України.

Податкова ставка – це величина податкових нарахувань на одиницю виміру податкової бази. У свою чергу, необхідно зазначити, що законодавець

не зовсім вдало закріпив систему податкових пільг щодо податку на додану вартість. Труднощі їх застосування полягають у тому, що вони фактично розміщені по всьому законодавчому акту. Однак загалом система пільг щодо податку на додану вартість має три групи звільнень.

Порядок обчислення цього податку полягає в тому, що реалізація товарів (робіт, послуг) здійснюється за цінами, які збільшені на суму податку на додану вартість. Основою обчислення податку на додану вартість є вартість обороту, що оподатковується, який включає вартість реалізованих товарів (робіт, послуг) без зарахування до неї самої суми податку. Такий спосіб обчислення поширений і має назву «залікового», оскільки в залік вартості обороту зараховується вартість усіх товарів (робіт, послуг).

Податкова накладна – один із найважливіших документів для осіб,

zareєстрованих як платники податку на додану вартість. Вона є підставою для можливого отримання податкового кредиту в покупця і податкового обов'язку в продавця. Її відсутність не дає права включення до податкового кредиту будь яких витрат щодо сплати податку.

Податковий вексель – це простий вексель, який видається платником податку на додану вартість на суму податкового зобов'язання під час ввезення товарів на митну територію України. Обов'язок зі сплати податку на додану вартість під час ввезення (пересилання) товарів на митну територію України виникає в день оформлення митної вантажної декларації, однак сплату можна відстрочити шляхом видачі податкового векселя.

Завдання

1. Користуючись положеннями Податкового кодексу України, обґрунтувати, що собою являє бюджетне відшкодування ПДВ та який порядок його повернення. Що собою являє електронне адміністрування ПДВ?

2. Користуючись положеннями статей 194-197 Податкового кодексу України, заповнити таблицю: «Особливості об'єкта оподаткування ПДВ». 3. Підготуйте письмову консультацію з таких питань:

3.1. Які можуть бути підстави для відмови контролюючим органом в реєстрації платником ПДВ?

3.2. Чи підлягає анулюванню платник ПДВ, що реорганізується шляхом приєднання, злиття, перетворення, поділу та виділення?

3.3. Чи виникає об'єкт оподаткування у платника ПДВ – власника земельної ділянки під час укладення договору сервітуту, за яким право користування земельною ділянкою надано іншій особі?

Питання для дискусій

1. Тенденції щодо ухилення від сплати податку на додану вартість в Україні.
2. Вплив податкових векселів на ефективність функціонування податку на додану вартість.
3. Незаконне відшкодування податку на додану вартість: напрями вирішення проблеми.

30

ТЕМА 14 . Особлива частина: акцизний збір

1. Поняття акцизного збору.
2. Платники акцизного збору.
3. Об'єкт оподаткування.
4. Ставки акцизного збору.
5. Пільги щодо акцизного збору.
6. Порядок обчислення і сплати акцизного збору.
7. Сплата акцизного збору.

Методичні вказівки до вивчення теми

Акцизний збір є одним з найстаріших податків чинної податкової системи України. Акцизи – це непрямі податки на окремі товари, які включаються до ціни товару й оплачуються покупцями. Вони встановлюються, зазвичай, на дефіцитну і

високорентабельну продукцію і товари, що є монополією держави.

Платників акцизного збору законодавство України поділяє на декілька категорій, які студент повинен розглянути більш детально самостійно. Водночас варто зауважити, що податковий агент не є платником акцизного збору, він є особою, уповноваженою законодавством нараховувати, стягувати акцизний збір із його платників і вносити його до бюджету, а також нести відповідальність за невиконання або неналежне виконання таких повноважень.

Об'єкт оподаткування залежить від характеру та основ класифікації підакцизних товарів, тобто від предмета оподаткування. Предмет оподаткування дуже близький до об'єкта, однак необхідно підкреслити, що об'єкт є підсумковим поняттям, а предмет оподаткування визначається конкретними особливостями, про які студент повинен зазначити. Для платників, що виробляють підакцизні товари на митній території України, об'єкт оподаткування будуть становити обороти з реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів шляхом їх продажу, обміну тощо, а також обороти з реалізації товарів для власного споживання тощо. Для платників податків (суб'єктів підприємницької діяльності, інших юридичних осіб, їх філій та підрозділів), які імпортують на митну територію України підакцизні товари, об'єкт оподаткування буде складати митну вартість таких товарів.

Для більш повного усвідомлення особливостей акцизного збору студент повинен розглянути ставки акцизного збору, пільги щодо такого збору, а також порядок обчислення, сплати акцизного збору.

Завдання

1. Оформити таблицю «Спільні та відмінні ознаки ПДВ й акцизного податку».
2. Скласти структурно-логічну схему «Групи підакцизних товарів в Україні».
3. ТОВ «Sonata», будучи імпортером пива зі вмістом спирту етилового 7 відс. об., не відобразило означений алкогольний напій у декларації акцизного

31

податку, за що контролюючий орган Держаної фіскальної служби України наклав на нього штраф розміром 25 0000 грн. Чи правомірними є дії контролюючого органу? Які алкогольні напої, вироблені в Україні та імпортовані, підлягають маркуванню марками акцизного податку?

Питання для дискусій

1. Чи приведе підвищення ставок акцизного податку до зростання надходжень від нього?
2. Чи зумовить підвищення ставок акцизного податку на алкогольні та тютюнові вироби зменшення їх споживання?

ТЕМА 15 . Особлива частина: податок на прибуток

1. Місце податку на прибуток у системі податків і зборів України.
2. Платник податку на прибуток.
3. Об'єкт оподаткування.
4. Ставка податку.
5. Пільги щодо податку на прибуток.
6. Обчислення і сплата податку на прибуток.

Методичні вказівки до вивчення теми

Податок на прибуток є класичним варіантом прямого податку та займає важливе місце в системі податків і зборів України. З метою усвідомлення його місця студентів необхідно дослідити історію його становлення та порівняти з іншими існуючими податками та зборами.

Перелік платників податку на прибуток підприємств визначено у ст. 133 Податкового кодексу України. Не є платниками податку неприбуткові підприємства, установи та організації у порядку та на умовах, встановлених п. 133.4. ст. 133 зазначеного Кодексу.

Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього Кодексу.

Базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків. Однак Податковим кодексом України встановлені й інші ставки. Розгляд цієї теми вимагає від студентів також ознайомлення з питанням щодо пільг за податком на прибуток, а також обчислення та сплати означеного податку. Водночас облік отриманих доходів і здійснених витрат ведеться платником податків самостійно з метою визначення об'єкта оподаткування. Платник податків має право обрати і використовувати будь-який з двох методів: метод нарахувань або касовий метод ведення податкового обліку.

Самостійна робота

1. Реєстрація неприбуткових організацій та установ контролюючими органами.

Завдання

1. Скласти конспект-схему «Платник податку на прибуток підприємств». 2. Підготуйте письмову консультацію з таких питань:
  - 2.1. Чи може обслуговуючий кооператив, зокрема сільськогосподарський обслуговуючий кооператив бути включений та перебувати в Реєстрі неприбуткових установ та організацій?

- 2.2. Чи може представництво нерезидента, яке не веде господарську діяльність в Україні та є філією іноземного благодійного фонду, бути зареєстроване

як неприбуткова організація?

3. Визначити параметри, за якими ви будете проводити порівняння, та надати порівняльну характеристику наведених нижче понять:

Параметри, за якими проводиться порівняння	Податок на прибуток підприємств	Податок на додану вартість

Питання для дискусій

1. Чи доцільно поєднувати два різновиди прибуткового податку – на доходи фізичних і юридичних осіб? Наведіть та обґрунтуйте аргументи «за» і «проти».

ТЕМА 16 . Особлива частина: податок на доходи фізичних осіб

1. Місце податку на доходи фізичних осіб у податковій системі України. 2. Платник податку на доходи фізичних осіб.
3. Об'єкт податку на доходи фізичних осіб.
4. Ставка податку на доходи фізичних осіб.
5. Пільги щодо податку на доходи фізичних осіб.
6. Порядок сплати податку на доходи фізичних осіб.

Методичні вказівки до вивчення теми

У чинній податковій системі України під час оподаткування фізичних осіб центральне місце займає податок на доходи фізичних осіб. Фізичні особи є платниками декількох податків і зборів і за певних умов закріплюються як платники за групою податків, що передбачають змішаного платника. Однак незважаючи на досить стабільний характер відпрацьованості цілої низки механізмів, навряд чи можна вважати, що сьогодні в Україні склався ідеальний варіант раціонального й ефективного використання податку на доходи фізичних осіб.

Платниками податку на доходи фізичних осіб є: фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні; податковий агент. Звідси, студент повинен розмежувати об'єкт оподаткування резидента та нерезидента.

Ставка зазначеного податку може становити 18 %, 5 % і 0 %. Щодо пільг зі сплати означеного податку, то функціонально вони виконують перерозподіл податкового тиску з однієї категорії платників податків на іншу. З порядком сплати податку на доходи фізичних осіб можна ознайомитися у ст. 168 Податкового кодексу України.

Завдання

1. Визначити параметри, за якими ви будете проводити порівняння, та надати порівняльну характеристику наведених нижче понять:

Параметри, за якими проводиться порівняння	Податок на доходи фізичних осіб	Податок на прибуток підприємств

2. Скласти конспект-схему «Ставки податку на доходи фізичних осіб». 3. Підготуйте письмову консультацію з таких питань:
  - 3.1. Чи підлягає оподаткуванню ПДФО дохід від продажу фізичною особою придбаних у банку банківських металів?

3.2. Яким чином оподатковуються ПДФО подарункові сертифікати, подаровані юридичною особою на користь фізичної особи?

3.3. Яким чином спадкоємці виконують грошові зобов'язання з ПДФО померлої фізичної особи?

Список основної літератури

1. Бабін І. І. Податкове право України: навч. посібник / І. І. Бабін. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012.
2. Бандурка О. М. Податкове право : навч. посіб. / О. М. Бандурка, В. Д. Понікаров, С. М. Попова. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 312 с. 3. Гетьманцев Д. О., Форсюк В. Л., Беліцький І. С. Теорія, принципи та історія податку. Правовий аспект: науково-практичний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2015.
4. Податкове право України: альбом схем : навч. посіб. / Л. М. Касьяненко, А. В. Цимбалюк, Ю. І. Аністратенко, Н. І. Блащук; за заг. ред. Л. М. Касьяненко. Київ : Алерта, 2013. 112 с.
5. Податкове право України : підручник / О. О. Головашевич, А. М. Котенко, Є. М. Смичок та ін.; за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2018. 512 с.
6. Податкове право: навч. посіб. / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, Д. А. Кобильнік та ін.; за ред. проф. М. П. Кучерявенка. К.: Юрінком Інтер, 2003. 400 с.
7. Податкове право: посіб. для підгот. до іспитів / І. М. Бондаренко та ін. ; за ред. О. О. Головашевича. Харків : Право, 2018. 220 с.
8. Податковий кодекс України. Із змінами і доповненнями: наук.-практ. коментар : у 3 ч. / Д. О. Білінський та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка та І. Х. Темкіжева ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2012. Ч. 1. 2012. 807 с.
9. Пришва Н. Ю. Податкове право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 365 с.

Методичні вказівки
з організації самостійної роботи
з дисципліни «Податкове право»
для студентів освітнього рівня «бакалавр»

Відповідальний за випуск О. В. Стогова
Редактор Н. М. Мажуга
Комп'ютерне верстання А. В. Стеблянко

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 2,33. Обл.-вид. арк. 1,94.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.